SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

Lausunto

11.10.2017

Työ- ja elinkeinojaosto / kirjallinen asiantuntijalausunto 18.10.2017

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

VUODEN 2018 TALOUSARVIOESITYS - 32 Kotouttaminen

Teema: Pl 32 / Kotouttaminen
-kotouttaminen vuoden 2018 talousarvioehdotuksessa; määrärahamuutokset ja uudet toimet sekä arvio näiden vaikutuksista
-arvio kotouttamien tuloksellisuudesta sekä keskeisistä kipupisteistä ja kehittämishaasteista
-miten kotouttaminen on onnistunut maahanmuuttajien työllistämisessä (tilastot ja tutkimustulokset), ongelmakohdat ja kehittämishaasteet
-kotouttamisprosessin pituus ja siihen liittyvät ongelmat ja kehittämishaasteet

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaan ELY -keskuksen tehtävänä on osoittaa kansainvälistä suojelua saanut henkilö siihen alueensa kuntaan, jonka kanssa keskus on tehnyt sopimuksen pakolaisen vastaanotosta. Kuntapaikkojen saatavuudessa on useita vuosia ollut ongelmia: joko niiden määrä ei ole vastannut paikkatarpeita tai paikkojen alueellinen kysyntä ja tarjonta eivät ole kohdanneet.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle. Virasto ohjaa vastaanottokeskuksia kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) mukaisesti vastaanottopalveluiden järjestämisestä ja palveluiden kestosta. Maahanmuuttovirasto vastaa vastaanottokeskusten perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikoista.

Vastaanottokeskus järjestää turvapaikanhakijalle vastaanottolain mukaiset palvelut. Palveluihin kuuluvat muun muassa majoitus, vastaanottoraha ja sosiaali- ja terveyspalvelut (16–26 §). Vastaanottopalvelut voivat vastaanottolain 14 §:n 2 momentin mukaan jatkua kohtuullisen ajan vielä senkin jälkeen, kun asiakkaalle on myönnetty oleskelulupa. Oleskeluluvan saaneen asiakkaan majoituspalvelut jatkuvat vastaanottokeskuksessa siihen saakka, kunnes hän muuttaa tosiasiallisesti kuntaan ja omaan asuntoon. Vastaanottokeskuksen henkilökunta neuvoo ja ohjaa asiakasta kuntaan muutossa ja oman asunnon etsimisessä. Tavoitteena on, että oleskeluluvan saanut henkilö siirtyy vastaanottojärjestelmästä viipymättä kunnan asiakkaaksi, laajempien kunta- ja kotouttamispalveluiden piiriin.

Maahanmuuttovirasto on kotoutumisprosessin sujuvoittamiseksi ohjeistanut vastaanottokeskuksia vuodesta 2010 alkaen siitä, miten luvan saaneita turvapaikanhakijoita autetaan muuttamaan vastaanottokeskuksesta haluamaansa kuntaan. Asiakas voi myös muuttaa itsenäisesti haluamaansa kuntaan joko turvapaikkaprosessin aikana tai oleskeluluvan saamisen jälkeen. Asiakkaan muuton ohjauksesta vastaanottokeskuksessa vastaavat sosiaalityöntekijät. Käytännössä vastaanottokeskuksen tukema tai itsenäisesti toteutuva muutto on jo useita vuosia ollut huomattavasti ELY-keskuksen sopimusperusteista muuttoa suurempaa.

Oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita ohjataan ensisijaisesti ELY-keskusten neuvottelemille, sopimusperusteisille kuntapaikoille. Mikäli sopimuspaikkoja ei ole riittävästi, vastaanottokeskus avustaa asiakasta löytämään kohtuuhintaisen vuokra-asunnon vastaanottokeskuksen ELY-alueelta. Vastaanottokeskukset järjestävät muuttoneuvontaa ja se toteutetaan sen jälkeen, kun asiakas on saanut tiedon myönteisestä oleskeluluvasta. Myönteisten oleskelulupapäätösten tiedoksianto asiakkaalle kestää keskimäärin 17 vuorokautta. Neuvonnassa käydään läpi asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet sekä päätetään, haetaanko asiakkaalle kuntapaikkaa vastaanottokeskuksen toimesta vai avustaako vastaanottokeskus asiakasta kuntaan muutossa.

Vastaanottokeskus ohjaa asiakasta hakemaan Kelan ensisijaisia etuuksia. Kela voi myöntää asiakkaalle 2-3 kuukauden kohtuuvuokraa vastaavan vuokratakuun, joka on voimassa joko toistaiseksi tai määräaikaisena vuokrasopimuksesta riippuen. Ennen tukien myöntämistä Kela tarkistaa vastaanottokeskukselta, onko asiakkaalle

Postiosoite:
Sisäministeriö
PL 26
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoitteet:
Kirkkokatu 12
Helsinki

Puhelin:
Vaihde
0295 480 171
Faksi:
09 1604 4635

Virkasähköpostiosoite:
kirjaamo@intermin.fi
www.intermin.fi

myönnetty kuntapaikkaa. Jos asiakkaalle on myönnetty kuntapaikka, on ohjeistettu, että Kela ei myönnä vuokravakuutta toiselle paikkakunnalle.

Vastaanottojärjestelmässä on tällä hetkellä noin 14 400 turvapaikkaprosessissa olevaa. Vastaanottokeskuksesta kuntaan siirtyminen on vuoden alusta hieman piristynyt. Myönteisen päätöksen saaneiden henkilöiden määrä vastaanottokeskuksissa on vuoden aikana laskenut ja on nyt n. 700. Kuntaan siirrytään kuitenkin pääosin vastaanottokeskusten avustamana tai hankkimalla asunto itsenäisesti, sillä ELY-keskusten neuvottelemien kuntapaikkojen tarjonta ei ole ollut riittävää eikä kohtaa alueellista kysyntää.

Mitä nopeammin luvan saanut henkilö pääsee kuntaan muuttamaan, sitä nopeammin henkilö pääsee pois vastaanottopalveluiden piiristä laajempien kuntapalveluiden piiriin. Sillä on vaikutusta myös vastaanottopalveluiden kustannuksiin niitä alentavasti. Kuntaan siirtymisen tavoiteaika on kaksi kuukautta oleskeluluvan tiedoksiannosta. Käytännössä tavoitteeseen ei tällä hetkellä päästä, vaan odotusaika on ollut keskimäärin kolme kuukautta. Vastaanottokeskusten vuotuinen yksikkökustannus on vuoden 2018 talousarvioesityksessä 19 200 euroa / henkilö.

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut ELY -keskuksille vuoden 2017 tavoitteeksi, että kuntapaikkoja tarvitaan oleskeluluvan saaneiden määrä huomioiden 4 000. Maahanmuuttovirasto on tehnyt tänä vuonna (1.1.-9.10.2017) n. 7 900 päätöstä, joista myönteisiä on ollut n. 3 100. Vastaanottokeskusten avustamia tai itsenäisesti toteutettuja muuttoja on vuoden alusta ollut n. 3 000, kun taas ELY -keskusten sopimusperusteisille kuntapaikoille on tähän mennessä päässyt n. 1 100 luvan saanutta turvapaikanhakijaa.

Lakisääteinen kuntapaikkajärjestelmä ei toimi riittävän tehokkaasti oleskeluluvan saaneiden kuntiin siirtymisen turvaamiseksi. Vaikka ELY -keskukset ovat sopineet kymmenien kuntien kanssa kansainvälistä suojelua saavien vastaanottamisesta ja kotouttamisesta, eivät kuntapaikat käytännössä kohtaa alueellista kysyntää vaan asiakkaat muuttavat itsenäisesti suurimpiin kaupunkeihin, erityisesti pääkaupunkiseudulle. Pääkaupunkiseudun kunnissa on syntynyt tilanne, jossa kuntaan osoittamisia ei ole tavoitteiden mukaisesti tehty johtuen siitä, että alueen kuntien toiveet kuntapaikoille tulijoiden profiiliin eivät kohtaa. Vuonna 2015 maahamme saapui pääosin ikärakenteeltaan nuoria irakilaisia miehiä. Perinteisesti kuntapaikkoja on varattu erityisesti haavoittuvien ryhmien, kuten kiintiöpakolaisten, perheiden ja vailla huoltajaa olevien alaikäisten tarpeisiin.

Sisäministeriön mielestä vuoden 2018 kuntapaikkatavoite tulee asettaa niin, että se vastaa oleskeluluvan saavien arvioitua vuotuista määrää. Vuoden 2018 talousarvioesityksessä oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita olisi ensi vuonna 4 715. Sisäministeriön hallinnonala kehittää toimintaa yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa kuntaan siirtymisen nopeuttamiseksi. OSKU -täsmäohjaus hankkeella (EU-rahoitteinen) pakolaisten kuntiin siirtymistä tuetaan tietoja ja materiaaleja tuottamalla sekä kehittämällä edelleen käytäntöjä vastaanottokeskuksesta kuntaan muuton nopeuttamiseksi. Maakuntauudistuksen myötä on ELY-keskusten tehtävät kotouttaminen mukaan luettuna siirtymässä maakunnille ja osaksi aluekehittämistä. Uudistuksen toivotaan helpottavan myös kuntapaikoille siirtymistä.

Jakelu: sara.kuitunen@eduskunta.fi

Tiedoksi: Sisäministeri Risikko
Kansliapäällikkö Nerg, SM
Erityisavustaja Rytilä-Broere, SM
Erityisavustaja Salo, SM
Johdon sihteeri Lummi, SM
Johdon sihteeri Vihervirta, SM
Johdon sihteeri Joensuu, SM
oikeus@intermin.fi